

Zasedanje se je začelo s slovenskim nastopom. »Razmere v Ovseju so bolj konstruktivne, kakor so bile«, se je pohvalil predsedujoči, zunanji minister Dimitrij Rupel. Pod slovenskim predsedovanjem so se premaknile nekatere zadeve. Medtem ko je prejšnja predsedujoča Bolgarija pustila za seboj stare probleme in naložila Sloveniji nove obveznosti, je Ovse spomladi dobil generalnega sekretarja in jeseni lestvico prispevkov za proračun. Oboje sta bili sicer obrobni tehnični vprašanji, vendar značilno spolitirizirani.

»V območju Ovseja ni več sovražnikov,« je Rupel citiral nekdanjega francoskega predsednika François Mitterranda iz leta 1990 in dodal, »da se moramo zdaj združiti, da bi se soočili z novimi, drugačnimi grožnjami«, kot so terorizem, organizirani kriminal, migracije. Zavzel se je za stabilizacijo in reforme v Azerbajdžanu, kjer so bile šestega novembra parlamentarne volitve, in pozval Kirgizijo, kjer so se spomladi zgodile demokratične spremembe, naj nadaljuje z reformami na institucionalni ravni. Na oblasti v Uzbekistanu, ki so tri dni pred zasedanjem Ovseja zaprle za mednarodno javnost procese proti upornikom iz Andižana, je apeliral, naj opazovalcem omogočijo dostop. Isti poziv je ponovil francoski zunanji minister Douste-Blazy. Predsedujoči je naposled omenil predsedniške volitve v Kazahstanu, kjer je v tretje zmagal Nursultan Nazarbajev, in rekel, da pričakuje poročilo opazovalcev.

Isto dopoldne je na tiskovni konferenci v Almatiju Ovse dal svojo prvo oceno volitev. Za Kazahstan je bila posebno pomembna, ker bi priprava poštenih in svobodnih volitev potrdila, da je država dovolj stabilna za vodenje Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi leta 2009. Bila bi prva srednjeazijska država na njenem čelu. Ambicijo podpirajo tudi Združene države in Kazahstanu je veliko do kandidature. »V zadnjem času ne mine nastop Nazarbajeva brez omembe Ovseja,« je pred dvema tednoma na Dunaju pripomnil britanski diplomat v Hofburgu. »Za Kazahstan je to pozitiven izziv,« je komentiral veleposlanik Lamberto Zannier, ki vodi center za preprečevanje konfliktov pri organizaciji. Vendar je mednarodna misija, ki je nadzorovala izvedbo volitev, v ponedeljek objavila neuradno poročilo in ugotovila, da volitve niso zadostile mednarodnim merilom. Poročilo je naštel kršitve: omejevanje predvolilne tekme, medijsko nesvobodo, ustrahovanje s strani oblasti, ponarejanje glasovnic, nepooblaščen vmešavanje v štetje glasov. V skupni misiji Urada za demokratične ustanove in človekove pravice, ODIHR, parlamentarne skupščine Ovseja, Sveta Evrope in evropskega parlamenta je bilo 460 opazovalcev. »Niso v skladu z mednarodnimi standardi,« je povzel posebni koordinator opazovalne misije v Kazahstanu Bruce George.

»ODIHR je trn v peti Rusiji. Moti jo njegova avtonomnost in motijo jo njegovi standardi. Nenehno imajo pripombe na njegovo metodologijo,« je pred zasedanjem komentiral visoki slovenski diplomat. Med nasprotujočimi si ambicijami Amerike in Rusije v Ovseju je izpostavil rusko željo po zmanjšanju neodvisnosti urada za opazovanje in nadzorovanje volitev. »Rusi želijo manj samostojno in bolj centralizirano sprejemanje odločitev v stalnem svetu na Dunaju.«

Sergej Lavrov je na plenarnem zasedanju nastopil med prvimi. Vrstni red govorcev določi žreb in vanj predsedujoči ne more posegati. »Dejavnost ODIHR je treba temeljito korigirati,« je rekel ruski zunanji minister in povedal, da je avtonomija Ovsejeve institucije s sedežem v Varšavi odgovorna za promocijo demokratičnih volitev, »ušla nadzoru«. »To je

nesprejemljivo.« Potem ko so opazovalci organizacije v preteklih letih opozarjali na napake pri volitvah v Gruziji in Ukrajini in so na oblast v obeh prišli prozahodni voditelji, je njihov nadzor postal predmet najostrejših ruskih kritik. Rusija trdi, da Ovse nima enotnih meril in uporablja dvojna merila ter da se je oddaljil od prvotne naloge, promocije varnosti in demokracije v Evropi. Zdelo se je, kakor da bi Lavrov prebral svoj lanskoletni govor iz Sofije. »No, stvari se niso spremenile,« je na hodniku komentiral Alexander Gusarov, ataše dunajske stalne misije Rusije pri Organizaciji za varnost in sodelovanje.

Ukrajinski minister Boris Tarasjuk, ki je bil lani ob tem času glavna zvezda ministrskega zasedanja v Sofiji, je bil drugačnega mnenja. V pogovoru za Delo, tako rekoč na obletnico »oranžne revolucije«, je pojasnjeval, kako je šel minulega decembra Ovse pozivat, naj pošlje v Ukrajino več opazovalcev. »Najprej so jih hoteli poslati samo 600. To za tako veliko državo, kot je naša, ne pomeni nič. Odpotoval sem v Sofijo, se srečal s trojko, jih prepričeval. Zadovoljen sem, da sta Ovse in ODIHR naredila vse, kar je bilo mogoče, za doslej največje opazovanje volitev.« Vprašala sem za komentar predlogov, izrečenih na tokratnem ministrskem svetu, »da bi bilo treba institucijo za volitve popraviti«. Tarasjuk je vrnil oster pogled izza očal in suho rekel: »Naše predsedniške volitve so pokazale, da brez nepristranskih mednarodnih opazovalcev ne bi mogli dokazati goljufanja oblasti. ODIHR je izjemno učinkovit, neopredeljen in zelo izkušen. Lahko je dokazal, za poneverbo kolikšnih razsežnosti je šlo.«

V veliki dvorani razstavišča so se vrstili govori petinpetdesetih držav. Nastop gruzijskega zunanjega ministra Gela Bužuašvilija je načel središčno temo. Zavzel se je za polno uresničitev tako imenovanih carigrajskih zavez o umiku ruskih sil iz Gruzije in Moldavije. Pozdravil je dogovor z Rusijo o umiku vojaških oporišč iz Gruzije do leta 2008, o čemer sta se državi dogovorili maja. Izrazil je upanje, da bodo podpisali ustrezen sporazum o umiku ruskih sil.

Toda besede so zvenele v prazno. Izjava sekretarja ruskega sveta za nacionalno varnost Igorja Ivanova nekaj dni prej, češ da Zahod namenoma spodbuja napetosti v nekdanjih sovjetskih republikah, in trda govorica zunanjega ministra Sergeja Lavrova v intervju za SP pretekli teden so dale vedeti, da najštevilčnejša, več kot šestdesetčlanska delegacija Ruske federacije ni prišla na ljubljansko zasedanje zato, da bi popuščala.

Rusija ima v Gruziji dve oporišči iz časov bivše Sovjetske zveze in tri tisoč vojakov. Umik je obljubila že leta 1999. Na zadnjih dveh ministrskih zasedanjih Ovseja je politična deklaracija izostala zaradi omembe carigrajskih zavez o ruskem umiku. Očitno je bilo, da letos ne bo drugače. Že pred tedni so se stališča vkopala daleč vsaksebi: Združene države, Britanija, Gruzija in Moldavija so vztrajale pri omembi zavez, Rusija je ostro nasprotovala.

Sredi popoldneva je kot sedemindvajseti nastopil ameriški podsekretar Nicholas Burns. Podobno kakor je bil Lavrovov govor podoben lanskoletnemu, se Burnsov ni veliko razlikoval od Powellovega v Sofiji 2004. »Ovse ni pokvarjen, zato ga ni treba popravljati,« je jedrnato strnil namestnik ameriške zunanje ministrice. Zavzel se je za krepitev Urada za demokratične ustanove in človekove pravice. ODIHR je imenoval »zlati standard pri opazovanju volitev«. Rusijo je pozval k uresnitvi zavez iz Carigrada. Združene države češ da pozdravljajo rusko-gruzijski dogovor o umiku sil, toda obžalujejo, da ni napredka pri vprašanju ruskega umika iz Moldavije. To bi bil jasen znak separatistom v Pridnestrju, je povedal Burns.

Medtem ko so se v dvorani vrstili nastopi, so v zakulisju tekla pogajanja. Sestajala sta se pripravljalni odbor Ovseja, ki je forum za politične konzultacije, in stalni svet, ki deluje na ravni veleposlanikov in je organ za sprejemanje odločitev, za dialog in razpravo. Oba imata glavno vlogo v težavnem postopku oblikovanja dokumentov. Nadaljevala se je tehnologija tihih usklajevanj in diskretnih posvetovanj, ki jih je pri stalnem svetu v dunajskem sekretariatu organizacije vodil slovenski ambasador Janez Lenarčič. V zadnjem mesecu pred ministrskim svetom so bila pogajanja tako rekoč nepretrgoma.

»Delamo na vseh dokumentih. Zadnja dva dneva do polnoči. V Sofiji je trajalo do dveh zjutraj,« je popoldne izjavil slovenski diplomatski vir. Pooblaščenec za Srednjo Azijo Lojze Peterle, ki je popoldne prišel v tiskovno središče, pa ni bil videti pretirano optimističen.

Ob pol šestih popoldne je bil sklican sestanek na veleposlaniški ravni. Pol ure kasneje so se sestali ministri Združenih držav, Rusije, Britanije, Francije, Nemčije in trojke Ovseja, ki jo sestavljajo Slovenija, Bolgarija in Belgija. Jacka Strawa ni bilo vmes. Uradno zaradi parlamentarne razprave o proračunu. Toda diplomati ne pomnijo, da bi kdaj kak britanski zunanji minister prišel na zasedanje Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi.

Predsedujoči Dimitrij Rupel je ob zaključku prvega dneva izrazil zmeren optimizem. »Ministrska deklaracija je še vedno možna, ne smemo pa biti obsedeni z njo.« Povedal je, da so na triurnem sestanku govorili predvsem o njej in o časovnem načrtu reform. Največji problem so ostale razvpite carigrajske zaveze.

Torkovo jutro se je začelo s tretjim plenarnim zasedanjem, ki ga je vodil prihodnji predsedujoči, Belgijec Karel De Gucht. Spregovoril je kazahstanski zunanji minister Kasimžomart Tokajev. Poudaril je nujnost reform, ker da se je organizacija drastično spremenila. Ovse češ da potrebuje novo vsebino, značaj in dimenzijo delovanja. Zatrnil je, da so bile nedeljske volitve, na katerih je z 91,6 odstotka zmagal dosedanji predsednik Nazarbajev, »svobodne, transparentne in poštene«. Zavrnil je oceno Urada za demokratične ustanove in človekove pravice. Tokajevo tiskovno konferenco, ki je bila ponovno napovedana za torek dopoldne, so spet odpovedali. Razlaga je izostala.

Predsedujoči se je dopoldne še enkrat sešel z vodji ameriške in ruske delegacije in še nekaterimi. Govorili so o besedilu ministrske deklaracije. Iz dobro obveščenih virov so curljale informacije, da je časovni načrt reform ujetnik dikcije o opazovanju volitev oziroma vloge ODIHR. Američani so vztrajali pri formulacijah o carigrajskih zavezah v zaključnem dokumentu, Rusi pa pri koncesijah glede opazovanja volitev.

Deklaracija bo, če bo v njej ruska zaveza glede Moldavije, je v torek dopoldne novinarjem rekel Burns. Po njegovih besedah je bilo 52 ali 53 od skupaj 55 držav Ovseja enotnih glede omembe carigrajskih zavez. »Ne vem, ali se bo v naslednjih nekaj urah vseh petinpetdeset s tem strinjalo. Če se bomo, bomo imeli deklaracijo, sicer ne.« Burns je prst uperil v Rusijo, ki ni pristajala na zanjo sporno formulacijo. Ponovil je večkrat izrečeno frazo, češ da ZDA ne bodo pristale na trgovino z načeli. »Načela so pomembnejša od deklaracije.« Ameriški podsekretar je nato zapustil prizorišče.

Ko se je plenarno zasedanje zaključevalo, je ruski zunanji minister sklical tiskovno konferenco. »Zadovoljen sem z rezultatom,« je rekel Sergej Lavrov in izpostavil časovni načrt reform in »modalitete opazovanja volitev«. »Ne glede na to, da se sprejeti dokumenti ne nanašajo na vse akutne probleme, je niz odločitev precejšen.« Ko se je novinarsko vprašanje dotaknilo carigrajskih zavez, zaradi katerih da je izostala politična deklaracija Ovseja, je

odgovarjal v enem dahu. »Nekateri so hoteli usmeriti pozornost v deklaracijo kot edino merilo uspešnosti ministrskega sveta. Vprašanje umika iz Moldavije je umetna tema. Rusija bi se umaknila, če bi bili izpolnjeni pogoji, a zaradi prekinitve pogajanj med vpletenimi stranmi leta 2003 niso. Rusija je ratificirala dopolnjeno Pogodbo o konvencionalnih silah v Evropi, CFE, sklenjeno na vrhu Ovseja v Carigradu leta 1999. Letos je začela umik svojih sil. Gre za vprašanje, ki ne more biti rešeno v formatu Ovseja.« Toda Lavrov ni mogel skriti zadovoljstva, da iz Ljubljane ne odhaja praznih rok. Potem ko je Rusija dobila simbolno zmago z lestvico prispevkov v proračun, ji je uspelo med odločitve zasedanja vriniti tudi formulacijo, da mora ODIHR v enem letu pripraviti poročilo o samem sebi in se tesneje konzultirati s sodelujočimi državami.

Ko so delegacije že odhajale, se je za omizje zaključne novinarske konference posedla ministrska trojka Belgije, Slovenije in Bolgarije. Kazala je različne obraze. Dimitrij Rupel je obžaloval, ker ni bilo soglasja, samo visokokvalificirana večina in bil je razočaran, ker je izostala izjava o Kosovu. Ivaylo Kalfin je izrekel nekaj vljudnosti, s čimer se zaključilo bolgarsko sodelovanje v trojki. Zanimiv je bil belgijski zunanji minister Karel De Gucht. Govorica njegovega telesa in obraza sta nakazovali tisto, kar je izrekel. »To je težka služba. Malo se je bojim. Ne vem, če si bom lahko zagotovil dovolj časa.« Generalni sekretar Marc Perrin de Brichambaut in tiskovni predstavnik Ovseja Keith Jinks na drugem koncu omizja sta se spogledala in si zašepetala. Vtis je, da je prihajajoči predsedujoči povzel problem Ovseja. V primerjavi z drugimi mednarodnimi organizacijami terja veliko truda in daje malo rezultata.